

Landskap: Småland. Upptecknat av: Carl Wiking
 Härad: Uppvidinge m.f. Adress: Furåkra, Kråksmåla
 Socken: Håghult m.f. Berättat av: F.d. Lantbr: Nils Jansson m.f.
 Uppteckningsår: 1942. Född år 1811. i Håghults socken.

L. U. F. 42.

Uppteckningen berör "Fetisdags-
Bullar" m. m.

"Kring sjön" på fären. s. 3.
 Sedan på Fetisdag.
Vol. 1. Sidor: 1-12.

1.)
Eenligt minnesbeckning efter den infu-
serade nu döde kuckerforskaren
Kantor Johan August Thorsen, Kråks-
måla har jag följande. Första Fes-
dagen efter Fastlagsåndag har an-
älder betat "Fettisdag." Innevarande
år, så inföll, som vi veta bemälda
dag den 17de Februari. Namnet "Fet-
tisdag" härleder sig därav att man
av religiösa skäl i vårt Land under
Katolska tiden ämnat från och med
"Fettisdag" till Påsk ej borde äta starka
köttätter utan njuta sig under Fast-
lagen av t.ex. fisk, grönsak, pannka-
kor, plättar, gröt m. s. liknande mat-
ätter. "Fettisdag" betyder "Sista kött-
dagen" före fastlagen, enligt den gam-
le, vördade, kantors uppgift. Obs!

L.)

ACC. N:R. M. 8296: 2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Men "Fettisdagen" är fullika omspunnen
av magiska mysterier enligt mor-
mars (Susanna Berlandsdotters) uttåg.
Var det snöfön (och det var det vanli-
gen) "Fettisdag" så samlades byfol-
ket på någon hög backe å by-
vägen. Daml vora försedda med
var sin kälke. Obs! Som skulle
"Åka in to (=Lin) i Byn." Som åkte
i svindlande fart utför Backen
och ropade, "Hå långt to i kam-
mande sammar, och man talte
veldig fart på kälkarna för att
åka så långt möjligt var, för givet-
vis ville man klava långt, vackert,
Lin. I egen reflex: I dessa klädrans-
ningens tider, då man snart för
svärka aktern och gå nakat, vora

3)
det inpet värt att göra i nutid liksom
fäderna i benädda. blott det hade
åsyftad verkan? — Vidare borde
inneh kvinnorna göra "Kringgärning"
på "Fettisdag"; t.ex. arbeta vid "Spinn-
rocken"; ty då spann man in "Kring-
sjukan" på fåren. Det var en sjukdom
som gjorde att djuret kunde stå
på en platt och snurra runt
fyllt det föll i marken. Jag har i min
tid sett några sådana fall. —
Vidare borde man på "Fettisdag"
vara tidigt oppe och mjölka kor-
na, så hålla dem enligt gammal
munder kammade samman, så
man "slapp gå i fäskog" efter dem.
S. v. s. gå efter dem i betesmarken,
när dem skulle mjölkas på kvällen.

4.)

ACC. N:R. M. 8296 : 4.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

na. — Men så borde man sopa bort
spindelväv och damm från fähus-
laket på "Fettisdag" så släpp man
flugor i fähuset till den kammun-
de saulmarcen. Men soporna bor-
de mer grävas i en Myrbacke. Ville
man "Vita flugorna" t. ex. på grave-
nen, så var det till att förluma ut
soporna i grannens fähus på
natten t. ex. genom en "Fönsterglugg".
Man hade den tiden inget fähus-
fönster i nutida mening, utan
halvmånformiga gluggar, som nat-
tetid, på vintern, tilläppades
med en halmsudd, enligt mor-
ners uttåg. — Obs! Dessa upp-
teckningar höra väl till "Fettisdags-
sägner," men ej till de svar, som

direkt beröra specialprägan, men de
kunna ju vid annat tillfälle
vara av intresse. Gagnar dem
inte, så skadar dem inget heller,
och så till svaren som beröra prä-
gan. — a.) 1800-talets sägner om
"Fettisdagsbullar." Vi kunna spåra
sedn så långt tillbaka, som tiden
1830. Farbror Nilson, f. hänsamma
fäder har anmärkt, att vid bemäl-
da tid, så var det kvinnor i Kal-
mar, som å stortorget hade tält.
Sär sålde dem stora, gula, runda,
saffransbullar för "6 styver sty-
cke" att ätas på "Fettisdag." Och "Fo-
rabönderna" hemköpte "Hemlobullar,"
= (Bröd bakade av vetmjöl.) Ville man
äta en Bull i i tältet, så servera-

6.)
des här till varm mjölk, som förvaras-
des i en stor "Lekruka". Grynölken var
inblandad honung. Enligt farbrors
sägen var det bullen så stor, att var
en person "inte" utkunnig, så var
han mätt av mjölken och bullen,
men då kostade hela kalaset 12
skiver. —

1.) Men vid tiden 1852, var det kalmar
ångkvarn uppförd. Så fingo vi
hemköpa fint vete mjöl därifrån,
och så började vi vid kvällen
baka vetebröd i hem-
men isynnerhet förmägnar bän-
der. Så blevo "Fettisdagsbullar"
mera allmänna hos oss, men fat-
tiga hade givetvis inte råd att
bestå sig med ett lukullikt "Fettis-

- dagmål." Bröden vora runda och i storlek, som ett vanligt "Kaffepot." som bakades av vetemjöl och god mjölk och smör och i brädet, som jästats i uglen kaffran. som hem-käptes från apoteket. Dessa bullar
- 2.) ätos på fettisdag till kokad mjölk i vilken inblandats kanung och pinstött kanel. Så var det till ti-den omkring 1870. men kanungen hade då utbytt mot rockor, men förbror Nils var "Brakung," så han höll till med kanung.
- 3.) Vid den tiden 1870. Bröjde man i "Fettisdagsbullarna" inblanda rätt stora mängder och mandelmassa, bestående av finhackad mandel, stött rockor och stött kanel. Så

äta vi dem i förskräckningen till varm
mjölk i vilken blandats socker och
släp kanel. Och härmed äro vi in-
ne på 1900-talet "Féttisdagsbullar."
Egen reflex: I går den 18/2-1942, hade vi
"Féttislag", men vi fingo lugga tom-
me vad "Féttisdagsbullar" beträffar.
Fingen nämnvärd mandel för köpas
och det lilla vefemjölket måste gag-
nas vid åtskilliga maträtter; tack
vare det 1000-falt förbannade kriget,
och de 10000-falt förbannade "Fau-
nen", som mer eller mindre fattat
om alla riksrader. Obs! I dag den 18/2
1942. Har det blivit mig sagt att
en och annan familj i går hade
"Féttisdagsbullar." Mandelmäs-
san hade ersatts av till skum

9.)

ACC. N:R. M. 8296:9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

vispad grädda i vilken inblan-
dats socker. Så skar man bort
överdelen av Bullen och grov ur nå-
got av det mjuka inre smältet, som
vi kalla "Malle". Sen fylldes hållet
med bemälda grädda och överdelen
= (hos oss överskorpan) lades åter på
sin förra platts. Så äts brödet
"Fettisdagsbullen" till förut bemäl-
da mjölk. "Ja, knepet äro många".
4.) Vald namn vi av äldre använt
och använda på bemälda bröd
är "Fettisdags-Bullar". — Ols! I min
ungdom brukade vi unga i min fö-
delseby brökskult i Stigshults-
ken gå tillhops i en ödestuga på
"Fettisdagskvällen och äta "Fettis-
dagsbullar på bemälda rätt. Vi

10.)
Vi lämnade till våra böser var sin slant, vi pojkar. Sen jälptes flickorna åt med att blaka "Fettisdagsbullarna" och koka mjölken och så kunde vi med var sin flicka få kalasa för samma 50 öre på par. När så vi vora mätta och glada, så var det för mig till stämman fiolen och sen dansades det till kl. 1 på natten, då sällskapade vi hem var sin tjej, men den seden är nu borta hos oss; all gammal kult skall o- bänkhörligen försvinnas. - Egen reflex: Ibland, då jag fattas personen för att göra en uppteckning, så tvekar jag till över tiden veänginne. Några förmodna män-

17.)

ACC. NR. M. 8296:11.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

niskokrypp som presenteras för "Majestäter" skola upphörligt dricka med människors blod; men när det gäller bevarandet av vår gamla kultur; då tummar dom hårt på kapparslantarna, men till samplan då på millionerna rulla; men märk; "Vi ära Krishna" säga prästerna, så det är väl bäst att jag tiger. —

5.) "Kefwägg." Se ett äldre namn på "Fettisdagen" festmåltid o bemålade bullar och mjölk. Namnet "Kefwägg" har tydligt ursprung. Se dater, som hemåtjänade från kriget i Tyskland 1813-1814, hemförde namnet; ty där förekom en liknande måltid, som på vårt språk betydde

12.)

ACC. N:R. M. 8296 : 12.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"Heltvägg" = (Féridagsbullar med varumärke.)
 Mormor sade "Heltvägg" om bemälda
 måltid. 2. av hennes äldsta brä-
 der Carl och Petter hade varit
 i Finska lantvärdet 1809. Men Carl
 "Gårn spö därefter", sade mormor.
 Men Petter han kom hem. då blev
 han soldat, sedermera korporal,
 och vart med i slaget vid Leip-
 zig mot Napoleon, och prins Berna-
 dotte anförde svenskarna. Petter
 var född 1790, i Hageskruv, Älgkrets-
 socken, och hjälpte för sin hembygd
 Hageskruv och tog sig soldatnam-
 net "Skruv" efter sin hembygd.
 "När han förades sköta många soldater
 i hans grav, för han hade varit i
 krig slöt mormor. Korporal Skruv har
 bekräftat om b. a. Heltvägg för mormor min,